

Till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Stockholm den 2025-03-24

Remissyttrande avseende SOU 2024:73 – Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente

Diarienummer: LI2024/02222

Inledning

Cancerfondens vision är att besegra cancer. Genom att finansiera den främsta forskningen, sprida kunskap om cancer och påverka beslutsfattare i viktiga frågor, arbetar vi för att färre ska drabbas och fler ska överleva cancer. Cancerfonden är en fristående, ideell organisation utan statligt stöd. Vårt arbete är helt beroende av testamenten och gåvor från privatpersoner och företag.

Cancerfondens övergripande synpunkter

Cancerfonden vill framhålla att utredningen innehåller en väl genomarbetad och grundlig analys av frågan om juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente. Cancerfonden välkomnar regeringens ambition att bibehålla balansen mellan olika ägarkategorier och delar i stora drag utredningens bedömningar om de samhällsekonomiska effekterna av föreslagna förändringar.

Samtidigt vill Cancerfonden lyfta vikten av att den föreslagna lagändringen inte får innebära negativa konsekvenser för ideella organisationer med allmännyttiga ändamål. För att säkerställa att testamenterade fastigheter fortsatt kan bidra till forskning och välgörenhet i största möjliga utsträckning bör ideella organisationer undantas från förvärvsprövning.

Övriga synpunkter

Ett nödvändigt undantag för ideella organisationer (punkt 14.2.4 samt 15.2 i betänkandet)

Cancerfonden ställer sig bakom förslaget att förändra jordförvärvslagen så att juridiska personers förvärv av lantbruksegendom från Allmänna arvsfonden alltid ska omfattas av förvärvsprövning, på samma sätt som redan gäller vid juridiska personers förvärv från dödsbon. Denna förändring är en viktig åtgärd för att säkerställa att lantbruksegendom även fortsättningsvis används i enlighet med lagens syfte och för att förhindra spekulativa fastighetsaffärer.

Samtidigt anser Cancerfonden att ideella organisationer bör ges samma förutsättningar som Allmänna arvsfonden vid både mottagande och avyttring av fastigheter. Utredningens förslag innebär att alla juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente ska omfattas av förvärvsprövning enligt jordförvärvslagen. Detta tar inte tillräcklig hänsyn till ideella organisationers särställning och deras viktiga samhällsbidrag.

Allmänna arvsfonden har sedan tidigare undantagits från krav på förvärvstillstånd vid mottagande av lantbruksegendom genom arv, eftersom dess verksamhet är av allmännyttig karaktär och inte syftar till att behålla egendom långsiktigt. Ideella organisationer, såsom Cancerfonden, fyller en liknande funktion – de tar emot fastigheter uteslutande för att avyttras i eget namn och använda intäkterna för allmännyttiga ändamål. Därför bör samma undantag som gäller för Allmänna arvsfondens mottagande av fastigheter även gälla för ideella organisationer.

Vidare anser Cancerfonden att ideella organisationers försäljningar av lantbruksegendom till juridiska personer bör omfattas av samma krav på förvärvsprövning som föreslås för Allmänna arvsfondens försäljningar. Detta skulle säkerställa en enhetlig hantering av allmännyttiga aktörers avyttringar och stärka förtroendet för regelverket, samtidigt som ideella organisationers möjligheter att ta emot testamenterade fastigheter inte begränsas på ett sätt som riskerar att minska framtida gåvor till forskning och välgörenhet.

Konsekvenser av att inte införa ett undantag (punkt 17.5 i betänkandet)

Huvudsyftet med jordförvärvslagen är att säkerställa att jordbruksmark används av fysiska personer som brukar jorden. Cancerfonden anser att detta syfte inte äventyras av att ideella organisationer förvärvar jordbruksfastigheter genom testamente, eftersom dessa organisationer varken tar emot egendom i spekulationssyfte eller för långsiktig kapitalförvaltning. Istället avyttras fastigheterna direkt, vilket innebär att markbalansen inte påverkas.

Att utredningen bedömer att reglerna om förvärvstillstånd ska omfatta alla juridiska personer på samma villkor, med hänvisning till rättssäkerhet och proportionalitet, samtidigt som den avvisar möjligheten att införa undantag för vissa aktörer, framstår enligt Cancerfonden som en inkonsekvent argumentation. Lagstiftaren har sedan tidigare valt att gynna allmännyttiga ändamål, exempelvis genom skatteregler som undantar ideella föreningar och stiftelser från kapitalvinstbeskattning vid försäljning av fastigheter (7 kap. 3 § inkomstskattelagen), just för att säkerställa att intäkterna går till de ändamål de är avsedda för. Att å ena sidan införa skattelättnader för att stärka ideella organisationers möjlighet att finansiera sin verksamhet, och å andra sidan införa regler som försvårar mottagandet och försäljningen av fastigheter, är motstridigt och riskerar att få negativa konsekvenser för det allmännyttiga ändamålet.

Om ideella organisationer inte undantas från förvärvsprövningen kan det få betydande praktiska och ekonomiska konsekvenser:

- **Ökade handläggningstider:** Förvärvsprövning kan fördröja försäljning av testamenterade fastigheter, vilket påverkar ideella organisationers likviditet och verksamhet negativt. En utdragen process kan dessutom innebära att fastigheten i stället måste säljas av dödsboet innan arvskiftet genomförs. Eftersom dödsbon inte omfattas av samma skattebefrielse som ideella organisationer, kan detta resultera i en kapitalvinstbeskattning som minskar det belopp som slutligen kan tillfalla det allmännyttiga ändamål testatorn avsett att stödja.
- **Högre administrativa kostnader:** Tidskrävande ansökningsförfaranden och juridiska processer skapar en ekonomisk och administrativ börda för ideella organisationer. Om förvärvsprövningen drar ut på tiden kan organisationen tvingas avstå från att ta emot fastigheten i eget namn och i stället låta dödsboet sälja egendomen, vilket resulterar i kapitalvinstskatt och minskade medel för forskning och välgörenhet.
- **Minskad testationsvilja:** Osäkerhet kring om en organisation kan ta emot en fastighet kan leda till att färre personer väljer att testamentera egendom till ideella organisationer, vilket i förlängningen hotar den långsiktiga finansieringen av viktiga samhällsinsatser.

Cancerfonden menar att dessa konsekvenser står i direkt motsättning till regeringens och riksdagens ambition att stärka civilsamhället och dess självständiga finansiering.

Särskilda skäl i jordförvärvslagen – en otillräcklig lösning (14.2 i betänkandet)

Utredningen föreslår att vissa juridiska personer kan beviljas förvärvstillstånd genom regeln om "särskilda skäl" i jordförvärvslagen (6 § andra stycket 4). Cancerfonden anser

dock att denna lösning är otillräcklig och skapar en betydande rättsosäkerhet. Eftersom olika myndigheter kan ha skilda tolkningar av begreppet "särskilda skäl", finns en uppenbar risk för godtyckliga bedömningar, vilket kan leda till en ojämlig behandling av ideella organisationer.

Därtill innebär en individuell prövning av varje fall en lång och osäker handläggningsprocess, vilket inte bara fördröjer försäljningar utan även skapar onödig administrativ belastning. En annan central konsekvens är att om en ideell organisation nekas förvärvstillstånd, riskerar det att påverka framtida testamenterade donationer negativt, vilket i sin tur skulle minska finansieringen till forskning och andra allmännyttiga ändamål. Ett tydligt undantag i lagen för ideella organisationer är därför en mer rättssäker och effektiv lösning än att förlita sig på en osäker dispensmöjlighet.

Cancerfondens förslag

Cancerfonden föreslår att följande åtgärder vidtas för att säkerställa att testamenterade fastigheter även i framtiden kan bidra till forskning och välgörenhet:

1. **Inför ett uttryckligt undantag för ideella organisationer** från krav på förvärvstillstånd, på samma sätt som för Allmänna arvsfonden.
2. **Om ett generellt undantag inte anses möjligt**, bör det åtminstone införas ett undantag förenat med andra villkor såsom att lantbruksegendomen måste avyttras inom en viss tidsram innan krav om förvärvstillstånd blir aktuellt.

Beslut om detta yttrande har tagits av biträdande generalsekreterare Jeanette Sundin. Verksamhetsjurist Elias Ibrahim har varit föredragande.

Jeanette Sundin
Biträdande generalsekreterare